

אל הסטודנט

[קריאה למהפכה]

את הקריאה המובאת בזה חיבר שב"ד, אל-נכון, סמוך לאחר שכתב את הכרוז 'לסטודנט העברי' ביום העצמאות של שנת תשי"ב (1952) – כרוז אשר קטעים מתוכו הובאו כהערות-שוליים למאמר הקודם. כאן יוצא שב"ד בקריאה מפורשת למהפכה רוחנית ומדינית, קריאה אשר נועדה כנראה להתפרסם בחוברת הבאה של חוג הסטודנטים 'בסלע' – ראשייהתיבות של: 'ברית סטודנטים למהפכה עברית' – חוג אשר שב"ד נמנה אז בין חבריו. דאעקא, היתה זו תקופת הדמדומים של חבורת 'בסלע', ולאחר החוברת שנדפסה באייר תשי"ב – לא נדפסו עוד חוברות נוספות; קריאה זו לא ראתה אפוא אור, ונותרה ספונה במגירתו של שב"ד.

סיפורה של קבוצת הסטודנטים 'בסלע' – אשר פעלה במשך כשנה וחצי – יובא כנספח למאמר זה.

רבע שנים אחר קום המדינה עומד היום העם העברי בתוך-תוכו של המשבר הפנימי הגדול האחרון בשורת המשברים שבדרך הגאולה. יש מקוננים על משבר כלכלי ויש מקוננים על משבר מדיני, יש מקוננים על משבר מוסרי ויש מקוננים על התפרקות. כל-אחד מהמשברים הללו הוא אמת, ובכל-זאת, כל-אחד מהם הוא שקר אם רוצים לראות בו את המשבר בה"א הידיעה, אם רוצים לראות את המשבר שאנו עומדים בו כמשבר קוניונקטורלי° ולא כמשבר עקרוני. ארבע שנים אחר קום המדינה עומד היום העברי לפני השוקת השבורה של כל הערכים אשר הדריכו את תחייתנו הלאומית בפועל, מימי ראשית ההשכלה ועד היום הזה.

שני יסודות הם אשר קבעו את הדרך הזאת: ייעוד ישראל בַּרְקֵע מזה, והתבוללות שטחית בתודעה מזה.

כל העת הזאת ידענו שתחייתנו הלאומית היא המשך ישיר ואורגני לשלשלת ההיסטוריה העברית, ובכל-זאת הֶלֶטְנו תחייה זו במעטה של הסברים קוניונקטור-רליים והצדקות מוסריות במסגרת המוסר האינדיבידואליסטי והקוסמופוליטי של אירופה המתנוונת ובגדר ז'רגון הפוליטיקה האירופית של התקופה האחרונה. מעטה הפְּרָתִי זה הבליט את המסיבות החיצוניות שבתוכן פעלנו והעלים את המניעים התרבותיים האמתיים, שבלעדיהם לא היתה פעולה זו אפשרית ואף לא היתה נחוצה כלל. מעטה זה גרם לנו שנפעל תמיד לאורן של מטרות ארעיות ורגעיות ושנתעלם מהמטרה הכוללת, אשר המטרות החלקיות לא באו אלא כדי לשרתה בדיעבד. אות הוא לנצח ישראל ולתוקף שאיפתנו לגאולה, שאף-על-פי-כן עלינו ממשבר למשבר עד לפסגה זו שאנו עומדים בה. אולם, משהגענו לפסגה זו, שוב לא נשארה שום מטרה חלקית שנוכל להציבה לנו במסגרת הסיסמאות של פוליטיקה גויית. נפתרה גם נפתרה שאלת היהודים הציונית, הוקמה גם הוקמה המדינה, סיסמת הרביזיוניזם. בינינו ובין משיח בן דוד אינו מפריד עוד אלא צעד אחרון. בכל נימה מנפשנו אנו יודעים שעוד נשאר לנו הצעד הזה לעשותו, אך בשום מושג מאוצר מושגינו המתורגמים איננו מוצאים לו לא הגדרה ולא הצדקה.

מצד אחד, זוהי סיבת ההתפרקות מכל המליצות אשר היספנו בהן, ואשר שוב אין להן לגבינו שום מובן קונקרטי. ברוכה תהיה לנו התפרקות זו, כי התפרקות מהבלים היא, התפרקות צורך טעינה. אך מצד שני, אין העם יכול למצוא מוצא למרצו הנפשי באין לו ערכים מודעים הולמים להדריך את המרץ הזה. "אכול ושְׁתוּ כי מחר נמות" הוא הקל בְּניסוחים,¹ והעם שוקע בתוכו.

במצב זה נטרפת ספינת המדינה הזאת באין בה מצפן. המדיניות האימפרו-ביזיונית² של קברניטיה מובילה את העם במהירות מסחררת לזרועות השואה העולמית המתרגשת ובאה. אולם, במטען הרוחני המודע שלנו כיום – אסור לנו להסתכן. כפי שמזהיר אורי-צבי גרינברג, גלות שנייה לא תהיה עוד: או-או, למלכות או לאבדון.³

אולם, אבדן ישראל נמנע הוא מראש. ואמנם, גם למשבר סופי זה הקדימה ההשגחה תרופה למכה:

לא עם קום המדינה התחיל המשבר. כבר נוכח הספר הלבן עמד היישוב חסר-אונים במליצותיו,⁴ וכבר אז פתח לנו אברהם יאיר את פתח-המוצא: לא עוד משום שנרדפים אנו, לא עוד משום שטוב לנו או רע לנו, אלא משום שאנחנו, בני אברהם ולימודי הנביאים – אנחנו רוצים; ולא מבחוץ, אלא מתוך רצוננו עצמו,

1 כנבואת ישעיהו בפרק כ"ב פסוק י"ג.

2 ההערה – מובאות משריו של אצ"ג – הועברה, מפאת אורכה, אל סופו של המאמר.

3 ה'ספר הלבן' של מקדונלד פורסם באייר תרצ"ט (מאי 1939) על רקע שלוש שנות ה'מאורעות', והיווה צרור גְּזֹרֹת שהונחתו על היישוב היהודי בתחום מכסת העלייה ואיסור רכישת קרקעות, בצד הצהרת כוונות להקים בתוך עשר שנים את 'פּלֶשְׁתִּין' כמדינה בעלת רוב ערבי מובטח. למעשה, היתה זאת התנערות מהצהרת בלפור ומכת-מוות למפעל הציוני.

בכותבו על תגובת היישוב במליצות, מתכוון שב"ד – אל-נכון – בעיקר לבן גוריון: הוא כינה אמנם את הספר הלבן "ספר המעל", אך כאשר נפתחה מלחמת העולם השנייה כעבור כמה חודשים, הכריז כי "נילחם יחד עם בריטניה נגד היטלר כאילו לא היה ספר לבן, ונילחם נגד הספר הלבן כאילו לא היתה מלחמה".

על אף שהבריטים הפעילו את תקנות הספר הלבן, ומנעו מן המעפילים ניצולי התופת לדרוך על חופי המכורה, הרי בפועל – לבד מרטינות והפגנות – לא לחם 'היישוב המאורגן' נגד השלטון הבריטי בשנות מלחמת העולם השנייה.

• את בשורתו של יאיר – הנזכר כאן מיד – פרש שב"ד בהרחבה בפרק על לח"י בספר 'גאולת ישראל במשבר המדינה' (כרך ב'), וראה זאת שם מעמוד 475 ואילך. על חייו של יאיר ראה את הנספח למאמר 'משורר מגשים', בכרך זה עמ' 120.

מתוך התרבות שהולידה רצון זה, מתוך ייעוד ישראל המברית תרבות זו – אנו שואבים את ערכי חירותנו ואת מטרות רצוננו. וכך, לא עוד תרגום אלא עברית חייבים אנו לחזור ולדבר, ולא הצדקה לתרבותנו ולרצוננו נחוצה לנו, אלא הכרת הרצון היא הנחוצה והפעלת הרצון נחוצה.⁴

ואם אמנם באה ההמצאה הבריטית של [תכנית ה]חלוקה והאריכה את גסיסת הציונות,⁵ הרי היא היא גם שהביאה את מכת-החסד לקצה. ועתה, באין עוד ציונות, מכריזים אנו במלוא עומק ההכרה ובמלוא מידת האחריות: אנחנו, שרידי הנושאים בדעת הרצון העברי, אנחנו הננו כל האקטיבה,⁶ בפירושו: כל האקטיבה כולה במאזן הכוחות של העם העברי היום.

ומתוך הכרה זו ומתוך אחריות זו קוראים אנו היום לכל סטודנט מבין ועז-נפש בבית הזה,⁷ לתפוס את מקומו בין עבר ועתיד, לפתוח עמנו את השלב האחרון לגאולה. אנו קוראים למהפכה בישראל: מהפכת הרוח לשם מהפכה מדינית ומהפכה מדינית לשם מהפכת הרוח; מהפכה לשחרור ירושלים ולבניין המקדש, מהפכה להחזרת הסנהדרין ללשכת הגזית, מהפכה לכינונה של חברה ישראלית כמשפט ישראל במלכות ישראל של בית שלישי.

וידועים אנו היטב שלא מסגרת של ברית סטודנטים היא מסגרת המהפכה.⁸ אולם, מזה ארבע שנים אין עוד העם נותן הוראות לסטודנט הירושלמי. היום הוטל

4 שב"ד תלה ביאיר את הארת תוכנם של שני המשפטים האחרונים, אך הוא עצמו עתיד להמשיך ולפתח בהרחבה את הנקודות המנויות כאן, אחת לאחת, בחיבורו היסודי 'הקדמות לחירות המחשבה העברית' (להלן בכרך זה), חיבור שהוא החל בכתיבתו בתשרי תשי"ג, חודשים ספורים לאחר שחיבר את קריאתו זאת.

5 ראה על כך ב'גאולת ישראל במשבר המדינה', בפסקה השנייה בעמ' 116 ובהערה 73 שם. עוד ראה במאמר הקודם – 'יום העצמאות במסכת הזמן' – בעמ' 136 הערה 10.

6 'אקטיבה' (או 'אקטיב') הינו מונח מתחום הנהלת החשבונות, המציין את טור הזכות שבעריכת נתוני המאזן – ולעומתו מכונה טור החובה בשם: 'פסיב'.

7 האוניברסיטה העברית שכנה באותן שנים בבניין 'טרה-סנטה' בקרן הרחובות קינג ג'ורג' ועזה, עד שעברה לקמפוס בגבעת רם בסוף שנות ה-50.

8 הן מתוכן הדברים, הן מדרך כתב היד, ניכר ששב"ד התכוון תחילה לסיים את קריאתו בסוף הפסקה הקודמת, ואחר-כך נמלך ודחק בתחתית העמוד את הפסקה הנוספת הזאת, המתייחסת במישרין לברית הסטודנטים 'בסלע'. ניתן להניח שמשתקפת כאן התלבטותו של שב"ד בשאלה אם ואיך יוכל חוג-הסטודנטים הזה לקדם את המהפכה הנדרשת – וראה עוד על-כך להלן, בסופו של הנספח למאמר זה.

שוב על הסטודנט העברי מצדו להחזיר תורת־חיים לעם הנבוך, עליו מוטל היום להיות המתחיל, דווקא משום שעת מהפכה היא, ושום מהפכה לא נעשתה אם סטודנטים לא עשוהּ ולא הכינוהּ.

מועד כתיבה משוער: קיץ תשי"ב

הערה 2 השייכת לעמ' 144:

אצ"ג חרת את שורות ההיגיון הזה ברכים משיריו. כאן נביא (בדילוגין) שורות משני שירים שפורסמו סמוך למועד בו כתב שב"ד את המאמר הזה.

השיר האחד – 'שיר רַעֵי תְּזוּנֵי הַבְּחִירִים' – נכתב באלול תשי"א ופורסם ב'הארץ' בגיליון ערב פסח תשי"ב; במהדורת כל כתבי אצ"ג בהוצאת מוסד ביאליק הוא כונס אל 'ספר העמודים', כרך ח' עמ' 147. הנה כמה משורותיו:

"ידענו: מלכות ישראל הוא עול אֶל על כְּתָפֵי עֲנָקוֹת: / מְכַבֵּד סִינֵי מוֹרִיהַ וְכֹרֵמֶל כְּבֹדֹת־כְּבוֹד עֲטֻרָתָה: / ... ולא יהי פה קיים ישראל – אם את זאת לא ידע, ואם ינסה לְכַנֵּן / את חייו פְּקֻטָּן עִם מוֹג חֲזוֹן וּבִצְבָעֵי מִי נֶכֶר לְגִנֵּן – // ... אֶל־הֵימָּה לֹא־בִינֵנוּ הַתּוֹהָ אֶת הַקּוֹ לְגִדְלוֹת: / מִן הַנְּהַר וְעַד הַיָּאֹר, לֹא מִמָּם וְעַד לוֹד... / ירושלים רבה מדברת דָּבָר הֵיכַל הַכְּבוֹד: / – ראו חֲזוֹן בְּעֵינַיִם סְגוּרוֹת וּפְתוּחֵי לִבָּבוֹת! / והיה – כי לא כֵךְ נִטָּה קוֹ וּמַעֲשִׂים נִכְנָן / ... [אזי] האויב שִׁיגְפֹר עַל בְּשָׂרֵינוּ יְבוֹא כְּקֶצֶב / האויב־שִׁיגְפֹר לֹא יִקְחֵנוּ בְּדִין שְׂבוּיֵי קֶרֶב: / לא נִלְךְ עוֹד שְׂאֵרֵי הַפְּלֻטָּה גְלוּיֹת בְּתַבְּל... / ... ראשית מלוכה בגבולות הבטחת אֶל־הֵימָּה / או קְלָיָה.. לא גְלוֹת עוֹד.. בְּשָׂרִים לְעֵיטִים וְצַבּוּעִים. //"

השיר השני – 'פני בן נון בְּחֻמָּה וּמִפֶּת אַבְרָהָם נְגוּלָה' – נכתב מתש"ט עד תשי"א ופורסם ב'סֶלֶם' בשבט תשי"ב; במהדורת כל כתבי אצ"ג הוא נדפס בכרך י"א עמ' 200. הנה משורותיו:

"הִנֵּה יָמֵי פִיבוֹשׁ קְדוּמִים וּפְנֵי בֶן נוֹן בְּחֻמָּה.. / מִפֶּת אַבְרָהָם נְגוּלָה! / ... שִׁישׁוּ עוֹז – לַעֲדוֹת: שְׁהִיָּתָה מְכַל אֶמֶת עוֹלָם אִמְתִּית / עֲרַגְתְּכֶם־לְמַלְכוֹת: יִרְשָׁה מְדוּרוֹת עַד הַלּוּם! / ... בא נֹס לְסִימָן: כִּי שָׁמַע לְדַמְכֶם אֶל־הֵי אַבְרָהָם, / ... עֲכָשׁוּ הַבְּחִירָה בְּיָדְכֶם: עֲשׂוּ מַעֲשִׂים לְמִלּוּא נֹס! / ... עָלוּ בְּקַעֲוֹ שֶׁעַר! הָעֵלוּ אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ! נִגְנוּ בְּעוֹגֵב! / מהרו מהרו, כִּי לֵיָסֵשׁ כִּנְפֵי־כֶסֶם.. פֶּן תִּתְמַהֲמַה – וְיִגְזוּ! / ... ואם לא.. ואם לא כְּמִידַת הַמֶּרְחָב לְמִלּוּא־נֹס / וּמִצְאָכֶם הָאוֹיֵב פְּהֶמוֹן גְּבוּעוֹלִים בְּשִׂדְכֶם הַקֶּטֶן: / ... אֵין גְּנוּנֵי שְׂבִיָּה לְעָרְב. יִשְׁמַעֲאֵל הוּא שׁוֹסֶף. / שִׁפּוֹר דָּם וּנְחָשׁ פֶּה וְשָׁן תֵּן וּמִפְּרָק עֲצָמוֹת. / אֵינוּ נוֹתֵן לְשִׁלְדֵי שְׁנוּאָיו גַּם מִשְׁכָּב אֲדָמוֹת. / ... וְתִיּוֹסֶף דְּמָמָה.. כִּי אַחֲרֵינוּ הִרְבָּה דְּמָמוֹת. //"

• על אורי־צבי גרינברג – ראה בְּחִיבוּר 'על אמנות ותרבות ותורת ישראל' (כרך ד'), עמ' 173 בהערה 46.

היה היתה: 'ברית סטודנטים למהפכה עברית'

בחוג הסטודנטים 'בסלע' – שרוב חבריו היו יוצאי לח"י – פעלו גאולה כהן, מרדכי (מוטה) שָׁלוֹ, זאב ייבין, מרדכי הורביץ, רבקה פרידמן (סנה), יונה ארציאלי (ברזילי), יצחק אלידר, וסטודנטים נוספים. השם שנבחר הוא ראשי תיבות שמו המלא של החוג: 'ברית סטודנטים למהפכה עברית', ואת פרסומיהם הם נהגו לחתום "בברכת המלכות העברית".

באמצע שנת תשי"א (1951) החלה הקבוצה בפרסום 'דף לביטוי' שנקרא: 'מְהֵלֵךְ'; הופיעו חמישה דפים כאלה בדפוס-שכפול (סטנסיל), ובהם ניסו חברי 'בסלע' לכוון ו"לחנך" את הסטודנטים לרוח לח"י ולחזון המלכות. בטבת תשי"ב (תחילת 1952) התפרסמה חוברת מודפסת ראשונה, תחת הכותרת: 'בסלע' – ברית סטודנטים למהפכה עברית', ואחריה התפרסמו עוד שתי חוברות, בשבט ובאייר תשי"ב; (ראה תמונה בעמוד הבא). החוברות יצאו במתכונת של שמונה עמודים בדפוס צפוף, ובהן דברי פולמוס, מאמרי הגות עמוקים, ניתוחים מדיניים – וקריאות להתעוררות הרצון ל"מהפכה עברית" החותרת להגשמת ייעודו של עם ישראל במלכותו הגדולה, בגבולות הארץ המובטחת.

חלק נכבד מן המאמרים – שכולם אינם חתומים – כתב עבור הקבוצה ישראל אלדד, וכן כתבו גם מרדכי שָׁלוֹ, גאולה כהן ואחרים. ייתכן מאוד שגם שב"ד תרם מאמר או שניים, אך מכיוון שלא יכולנו לקבוע זאת בוודאות (החברים אינם זוכרים) – ומה גם שהדברים עברו כנראה 'עריכה נמרצת' – החלטנו שלא לכלול אותם במהדורתנו.

חבורת 'בסלע' התמודדה בבחירות לאגודת הסטודנטים, ולמרבה הפלא היא אף זכתה בשניים מתוך שלושה-עשר מושבים. בתקופת קיומה הקצרה ניהלו החברים דיונים נוקבים סביב השאלה אם יוכלו לגבש את עצמם לגרעין מהפכני-חינוכי שימשיך בדרך

לח"י. שב"ד השתתף בדיונים הללו אך לפי עדויות החברים הוא היה מסוייג בדרך-כלל, ולא תלה תקוות ביכולתה של החבורה לחולל שינויים של ממש. עם הזמן השתררה בפגישות אווירה של 'הכול דיבורים', החברים חשו בחוסר התוחלת – ובשנת תשי"ג כבר לא היתה הקבוצה קיימת.

